DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

DTU Bibliotek Danmarks Tekniske Universitet | Anker Engelunds Vej 1 2800 Kgs. Lyngby | Tlf. 45 25 72 50 | bibliotek@dtu.dk www.bibliotek.dtu.dk

SOCIALPOLITISKE SKRIFTER · № 3

DR. JUR. CARL USSING

ØKONOMISK ABC FOR ENHVER

UDGIVET AF ARBEJDSGIVERFORENINGENS OG
INDUSTRIRAADETS SOCIALPOLITISKE UDVALG
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD, KJØBENHAVN MCMXX

INDUSTRIEBIBLIOTEKET

338.9 Uss

1920.

INDUSTRIBIBLIOTEKET

SOCIALPOLITISKE SKRIFTER № 3

DR. JUR. CARL USSING

ØKONOMISK ABC FOR ENHVER

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

KJØBENHAVN MCMXX
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

1920

Danmarks Økonomi har som bekendt sine særegne Vanskeligheder. Det skyldes *Naturforholdene* og kan ikke ændres ved noget System, hverken Socialisme, Individualisme, Kommunisme.

Vi har ingen *Metaller,* vi kan ikke engang faa Plovjern og Høstleer endsige Maskiner og Ovne uden Import.

Vi har ikke *Brændsel* nok til at drive Fabriker, Jernbaner og Dampskibe, til at brænde Mursten, varme og oplyse vore Boliger, uden Import.

Vi har ikke *Bomuld,* og de fleste Klædningsstykker vilde vi savne uden Import.

Vi har ikke Kaffe, The, Ris, Kakao o. s. v., *Kolonialvarer* vilde vi savne uden Import.

Hvad vilde Danmark være uden Import, med Pigtraadshegn om? Ubeboelig for Nutidsmennesker, med en Tilværelse i jordklinede Huse med stensatte Ildsteder, opvarmede med Tørv, gravede med Træspader og bragte langvejs fra i Kærre uden Jernaksler og Jernringe, ikke en Jernalder eller en Broncealdertilværelse, men en Stenaldertilværelse og med Ernæring ikke til en Tiendedel af Befolkningen.

Men hvordan faar vi da fat i al denne Import, som holder os i Live og forsyner os med Klæder, Sko og Brændsel og en stor Del af vor Føde? Da vi heller ikke producerer Guld herhjemme, maa vi betale Importen med Eksportvarer — Smør, Cement o. s. v. — eller med Fragtfart for Udlandet o. lign., altsaa *med Arbejde for Udlandet.*

Med danske Penge kan Importen ikke købes. Ukyndige tror, man for danske 10 Kronesedler kan købe Kaffen hos Kaffehandleren, som saa igen køber den i Amerika for de danske Penge Det er jo ganske galt. Amerikaneren vil ikke have danske Penge, naar han ikke tror, at der for disse Penge kan købes og føres ud af Danmark Varer, naar der altsaa ikke i Danmark produceres nok til Import. I Amerika kan han jo ikke bruge de danske Penge.

Naar Amerikaneren ikke er sikker paa, at danske Penge kan bruges til at føre Varer for ud af vort Land, forlanger han for sin Kaffe anden Slags Penge, Dollars eller engelske Pund, thi for dem ved han, at der kan købes Varer i mange Lande.

Den danske Kaffehandler maa altsaa med sine 10 Kronesedler gaa til Bankerne for at købe Dollars eller Sterling, men Bankerne faar ikke Dollars eller Sterling forærende. De kommer først til Landet, naar der eksporteres eller ydes Fragtfart for fremmede Lande; og holder vi op med at yde saadant Arbejde for Udlandet, saa kan Kaffehandleren ingen Dollars faa og ingen Kaffe købe, men saa standser ogsaa al anden Import; af Mangel paa Kul og Raastoffer maa Fabrikerne lukke,

Levnedsmidler og Klæder bliver sparsomme, og der bliver Smalhans til Huse.

Naar Befolkningen i Østrig for Tiden sulter og fryser ihjel, er Grunden den, at Østrig ikke i Udlandet kan købe noget for østrigske Penge, fordi man i Udlandet anser østrigske Penge for saa godt som uden Værdi, da man ikke fra Østrig kan købe og udføre Varer, som Udlandet har Brug for. Og heller ikke kan Østrigerne købe Dollars eller Sterling i deres Banker til dermed at faa indført Korn og Brændsel fra Amerika eller England, thi da Østrig ikke udfører Varer, findes der ikke Dollars eller Sterling i deres Banker.

Naar vi nu ser tilbage paa vor økonomiske Udvikling før Krigen, synes det forunderligt, at et Land med saa ringe Naturbetingelser for at selvforsyne sig som Danmark dog efterhaanden har kunnet bringe sin stadig stigende Befolkning op paa den høje Levefod, den stod paa ved Krigens Begyndelse. Den, der husker hvorledes for 30 Aar tilbage Gaderne genlød af Træskoklapren, naar efter Skoletid Proletariatets luvslidte Børn hastede hjem, og som nu ser den velklædte Ungdom, der strømmer til og fra Skolerne, maa forundre og glæde sig over Udviklingen; og hvis han ser noget dybere i Sagen, siger han til sig selv: Takket være Arbejderorganisationernes Virksomhed, men han maa nødvendigvis og først og fremmest tillige sige: *Takket være det produktive Arbejde i Samfundet.*

Men naar vi tænker paa de nævnte Mangler i vore Naturforhold og paa, hvor afhængig vor hele Levefod er af Forsyningen fra Udlandet, saa

vil det være klart, at den mindste Forskydning i Vareudvekslingen med Udlandet kan blive skæbnesvanger for vor Økonomi, og saadanne Forskydninger kan have 4 forskellige Aarsager, som det gælder om at forstaa.

1) Produktions*mængden* her i Landet kan gaa ned, saa der bliver mindre at tilbyde Udlandet.

2) *Den Pris,* som Udlandet vil betale for vore Varer, kan gaa ned, og dette faar jo samme Virkning i Handelen med Udlandet, som om Varemængden gik ned —, vi faar mindre at betale vor Import med.

3) *Forbruget her i Landet* kan stige enten saaledes, at der forbruges for meget af de Varer, vi skulde eksportere, eller at vi til Forbrug importerer for meget i Forhold til vor Eksport, og endelig

4) den *Pris,* som Udlandet kræver for sine Varer, kan stige, hvilket giver samme økonomiske Resultat som, hvis selve den importerede Varemængde steg, nemlig at vi skal betale mere for Importen.

Ulykkeligvis er vi inde i en Periode, hvor alle disse 4 Ting paa éngang virker i samme Retning til vor Skade.

1) Produktionen *er gaaet ned.* For vor vigtigste Eksportvirksomhed, Landbruget, skyldes det i væsentlig Grad den nødvendige Reduktion af Besætningerne og de vanskelige Tilførselsforhold for Foderstoffer, Gødning m. m. For andre Eksportvirksomheder skyldes det de indskrænkede Tilførsler af Raastoffer og Kul, endvidere den forkortede Arbejdstid og de vanskelige og

utrygge Arbejdsforhold, der betager Modet til at forsøge lønnende Eksportvirksomheder paabegyndte eller udvidede. For Tonnagens Vedkommende f. Eks. den Forsinkelse i alle Verdenshavne, som Damperne paa Grund af nedsat Arbejdsydelse lider, hvilket maa virke paa samme Maade som Nedsættelse i Skibenes Antal, der i Forvejen er for knap.

2) Og den Pris, vi kan faa for vor Eksport, er i væsentlig Grad *gaaet ned,* vel ikke absolut, vi faar nok mere for vort Smør end før Krigen, men over hele Europa anses nu Smør som en Luksusvare, et Land kun i begrænset Omfang har Raad til. Ved Regeringsforanstaltninger forhindrer England os i at faa for vort Smør saadanne Priser, som svarer til anden Prisforhøjelse, og Smørret er derfor langt fra steget i Pris i Forhold til vore Indførselsvarer. Smør er steget $2^1/_2$ Gang i Pris, Kul 10 Gange.

3) Og Forbruget af Importvarer er *steget.* Det er ikke blot den lille Klasse af »Krigsmillionærer«, der har sat Levefoden op, men alle Samfundsklasser har gennem Prisforhøjelser eller Lønforhøjelser forskaffet sig forøget Købeevne og brugt den. Af Lønarbejdernes Repræsentanter — det være sig Aandens eller Haandens Lønarbejdere — siges det vel officielt, at de ikke har faaet forøget Købeevne, idet Priserne er stegne lige saa stærkt som Lønforhøjelserne, men enhver ved, at dette i det store og hele ikke forholder sig saa. Enhver Handlende hele Danmark over, bevidner, at de store Lags Købeevne er steget i en uhyre Grad, og at det herved forøgede

Forbrug paa alle Punkter for de Handlende har gjort det nødvendigt i stigende Grad at forsyne sig med udenlandske Varer.

4) Og endelig er de udenlandske Importvarers Pris steget. Det blev til Eksempel nævnet før, at Kul nu koster 10 Gange saa meget som før Krigen.

Naar nu alle disse fire Ulykker — indskrænket Eksport til daarlige Priser og udvidet Import til dyre Priser — gør sig gældende paa samme Tid, er det let at se, med hvilken vældig Kraft de kommer til at virke i et Land, der ikke kan leve af egen Husholdning.

Hvorledes vil Ulykken give sig tilkende? De udenlandske Penge, vi skulde have ind for Eksporten, bliver for faa, og de, der vil importere Varer, bliver for mange; de rives om de udenlandske Penge, de udenlandske Penge stiger i Pris; d. v. s. den udenlandske Valuta bliver sparsom og dyr. Fabrikerne vil have ind Jern og Maskiner, men saa bliver der for faa udenlandske Penge til Kul for Gas og Jernbanedrift, eller ogsaa maa Raastoffer til Tekstil- og Tobaksfabriker udeblive, og Kolonialvarer kan ikke faas. Efterhaanden vil al Bedrift med udenlandske Virkemidler standse eller indskrænke sig. Arbejdsløshed og Dyrtid vokser, og Nøden melder sig.

Men det er paa denne Vej vi er. Her har vi Grunden til, at Dyrtiden efterhaanden maa blive større end i de fleste andre Lande. Mange Gange tidligere har vi under en forbigaaende Forlegenhed i Udlandet kunnet *laane* udenlandske Penge, hvad naturligvis er farligt, da de jo skal forren-

tes og betales tilbage. Naar vi taler om den smukke Udvikling før Krigen og den forhøjede Levefod for alle Samfundsklasser, maa vi ikke glemme, at vi efterhaanden ogsaa havde forskaffet os en udenlandsk Gæld paa ca. 1 Milliard Kroner. Den skulde forrentes, og hvert Aar skulde der altsaa skaffes tilveje til Udlandet ca. 40 Millioner Kroner, foruden hvad der skulde bruges til Importen. Hvor længe det vilde lade sig gøre saaledes at leve paa voksende Gæld til Udlandet, lader sig ikke afgøre; men i hvert Fald for Tiden har Udlandet anden Brug for sine Penge end i nogen nævneværdig Udstrækning at laane dem til Danmark.

Spørgsmaalet er da, hvad kan der gøres?

1) Produktionen bør øges, men naar den netop hæmmes af Valutaprisens Vækst og dermed følgende Stigning af Prisen paa Raastoffer, Kul, Foderstoffer o. s. v., er det lettere sagt end gjort at raade til at skaffe udenlandske Penge ved at øge Produktionen.

2) De daarlige Eksportpriser afhænger ikke af os; her er der intet Raad at give.

3) De høje Importpriser har vi heller ingen Indflydelse paa.

4) Tilbage bliver *at sætte Forbruget ned.*

Her har vor økonomiske Politik været utilgivelig.

Verden lider af Varemangel. Intet Under! I fire à fem Aar har ca. 80 Millioner Mennesker været taget bort fra Fredsproduktion for at beskæftige sig dels med uproduktivt Arbejde (Krigsindustri), dels endog med Ødelæggelsesarbejde.

Ogsaa her i Landet har Varemængden været for knap; hvad har vi gjort? Vi har givet Befolkningen flere Penge, mere Købeevne mere Forbrugsmulighed.

Hvis Drikkevandet paa et Skib under Sejladsen truer med at slippe op, og Kaptajnen for at hjælpe herpaa uddeler til Mandskabet — større Vandkrus til at drikke af, vilde man kalde ham for gal; men det er det, vi har gjort og gør endnu. Befolkningen er lejret om et Fad med knappere Portion end den sædvanlige. Hver enkelt maa altsaa slaa af paa sin sædvanlige Ration. For at opnaa dette, har vi — uddelt større Skeer til hver enkelt. Hver Gang Dyrtiden stiger, raaber Folket paa større Skeer, og de faar det.

Dette er ikke at respektere Dyrtiden. Og hvorfor har man gjort det? Man har set, at en lille Kreds har været bevæbnet med de store Skeer og har taget rigeligt til sig. Men er dette en Grund til at fremskynde Katastrofen ved ogsaa at bevæbne alle de mange andre med større Skeer, saa meget mere som vi saa, hvorledes disse Krigsmillionærer nu — som i »Kapertiden« — straks satte deres letvundne Penge overstyr og derefter gik neden om og hjem.

Naturligvis har det været ærgerligt og foragteligt at se Krigskapernes ubeherskede Forbrug, og i Nedgangstider, hvor man maa indskrænke sig og slaa af, er det overhovedet irriterende at tænke paa, hvor mange, der, selv om de ikke ødsler, dog ikke behøver at paalægge sig Savn saaledes som Hovedmassen nødvendigvis maa.

Men dette maa føre til Grublerier over, hvorle-

des man kan hindre det ødsle Forbrug, og hvorledes man kan tvinge den velsituerede til Indskrænkninger. Det er ikke let, det gælder jo om ikke at svække ham i hans Egenskab af Producent, men kun i hans Egenskab af Forbruger. Det Middel, som man nærmest tyer til, nemlig Beskatning, kan være godt, for saa vidt man holder hans Produktionsevne ubeskadiget, men kun svækker hans Forbrugsevne; men hvis man tager Skatten for at uddele den til de mange andre for at øge deres Forbrugsevne, altsaa for at fordele store Skeer til Befolkningens Hovedmængde, saa er Fremgangsmaaden ulykkebringende. En kraftig Rationering, som ogsaa rammer de velstaaendes Forbrug, er en langt mere rationel Vej at gaa, en Rationering ikke blot af det direkte Forbrug, men af Bekvemmeligheder som Jernbanetog, Postombæring, Telefonsamtaler o. s. v.; og den Ødslen med Arbejdskraft, at en arbejdsløs Maler ikke kan gaa Ærinder, en Murer ikke være Bud, er en Luksus, der for Tiden ikke er Raad til.

Vareknaphed og Dyrtid lader sig ikke snakke fra og ikke bestikke med Penge; man maa se dem i Øjnene og staa dem igennem. Det bør for Tiden være en Ting, der *hædres* her i Landet, dette at gaa med en luvslidt Frakke; det er en patriotisk Gerning at gaa med lappede Sko. Professor Warming siger, der skal Dannelse til for at spise Margarine. Nej, der skal Mangel paa Almensans til for at spise Smør, vor vigtigste Udførselsartikel.

Man kan sætte sin Ære i mange Slags Ting og

æske Kappestrid om meget, men i dette at ville være »velklædt« og »fint« klædt og komme »op paa Siden« af andre i Forbrug, det er at kappes om at bringe Landets Forbrug i Vejret, altsaa om at forarme det. For hver Skilling, der unddrages Forbruget og flyder ind i Banker eller Sparekasser, lettes den indre Pengestramhed og den ydre Betalingsbalance. Det er en patriotisk Gerning til Gavn for Landets Fremtid. Forsøg at paalægge Dig Savn; de vil være dig kære, naar du forstaar, hvad *Nytte* du derved gør Landet. Hvad Glæde har du egentlig af at spise dyr Mad, naar du med bedre Samvittighed kan spise den billigere?

Og fremfor alt: Kom ikke og *forlang* Gageforhøjelse eller Løntillæg, fordi Dyrtiden tvinger dig til Indskrænkninger og Savn; og indgaa ikke paa at *give* Gageforhøjelse og Løntillæg, fordi Dyrtiden medfører Indskrænkninger og Savn. Det *skal* den jo netop gøre. Det mest logiske vilde være under Dyrtid snarere at sætte alle Fortjenester og alle Lønninger ned og ikke op, altsaa at give alle om det for knapt fyldte Fad en mindre Ske og ikke en større.

Det er saa let og saa fristende for os, hver paa sin Plads (i Regeringen, i Rigsdag, i Borgerrepræsentation og paa hele Arbejdsmarkedet) at give efter overfor dem, hvis Skæbne man nu engang har faaet i Hænderne, at forhøje deres Løn. Men overalt sker det med fuld Bevidsthed om, at det for Helheden er skadeligt, at det bidrager til at fremskynde Vareknapheden og forhøje Priserne og fremskynde det Tidspunkt, da Arbejdsløshe-

den maa brede sig. Men det *maa* have en Ende. Da Standsningen ikke kan foretages enkeltvis og ved det individuelle private Initiativ, maa Standsningen ske gennem officiel Prisregulering, Regulering af Fortjenester og Lønninger.

Det lyder haardt, naar man har hørt til dem, der altid har glædet sig for hver Fremgang i Levefod de ringere stillede Samfundslag har gjort, men det vilde være fejgt at tie stille; det vilde være som den taabelige Kvinde, der ikke »nænner« at give den syge den bitre Medicin. Sygdommen *maa* standses i sin Begyndelse, inden den bliver til Feber.

Og tro ikke paa de falbudte Kvaksalvermidler og paa dem, der tror, at man kan rette paa Følgerne af Danmarks Naturforhold ved »Seddelpolitik«, »Diskontofastsættelser« eller »Guldeksport«. De, der tror, at f. Eks. Nationalbanken skulde kunne helbrede Sygdommen, vilde være de samme som, hvis Havets Vandstand sank, vilde erklære det for en Skandale, at Havnevæsenet ikke i det mindste holdt ordentlig Vandstand i Øresund. Lad os alle for en Tid stræbe tilbage til den maaske mindre behagelige, men alligevel maaske lige saa lykkelige Tid, da vi med Poul Møller sang:

»Glad mit sorte, danske Brød jeg bryder,
takker Gud, mens fra min Læbe lyder:
»Danmark er et lidet, fattigt Land«.«